

AHIL DIMITRIJEVIĆ
NADICA MILJANOVIĆ
ŽELJKO LESIĆ
Savezni zavod za statistiku
Beograd

Promet u svetlu statistike
Stručni rad
UDK:656.7.022.32:338.48(497)
Primljeno: 24.05.1989
Prihvaćeno: 12.12.1989

UDEO VAZDUŠNOG ČARTER-PREVOZA PUTNIKA U TURISTIČKOM PROMETU SFRJ

SAŽETAK

U radu se na temelju statističkog praćenja analizira udio zračnog čarter-prevoza turista, kako po godinama, tako i po aerodromima. Zapaža se stalna tendencija povećanja broja stranih turista prispjelih avionom u odnosu na ukupan njihov broj. Na kraju se upozorava da su uporedno dati podaci iz tri izvora, te da se kombinacijom ta tri izvora podataka trebaju sagledavati saobraćajna i turistička kretanja u SFRJ i na temelju toga intervenirati u oba sektora.

Vazdušni saobraćaj je grana saobraćaja koja se pre svega odlikuje velikom brzinom, kvalitetom i bezbednošću prevoza. Također, ima sve prednosti u odnosu na druge grane saobraćaja za prevoz na dugim rastojanjima, pa je nezamenjiv kao oblik prevoza iz udaljenih područja. Jedna od specifičnosti vazdušnog saobraćaja su i tzv. "čarter" prevozi, kao organizovani programi turističkih putovanja, za koje se procenjuje da smanjuju troškove prevoza u odnosu na redovan prevoz i do 60%.

Svi ovi elementi utiču da se učešće vazdušnog saobraćaja, kao oblika prevoza u turističkom prometu stalno povećava.

Broj prispelih putnika u međunarodnom saobraćaju na domaćim aerodromima pokazuje stalan porast. Naime, od 699 hilj. putnika u 1970.g promet je porastao na 2208 hilj. putnika u 1987. g. Broj putnika u redovanom i vanrednom (čarter) saobraćaju je približno isti u posmatranim godinama. U vanrednom saobraćaju je 1970.g prevezeno 52% putnika da bi se 1987.g zadržao na 49%. Prema podacima SSUP-a, od ukupno prispelih putnika avionima, oko 62% su stranci i ovaj odnos je skoro stalan.

Broj prispelih putnika na primorske aerodrome, također, pokazuje stalan porast. 1987.g. prispelo je tri puta više putnika nego 1970. s konstantnim odnosom redovnog i "čarter" prevoza. Naime, od ukupno prispelih putnika preko 85% se odnosi na "čarter" prevoz, što pokazuje da je turistička ponuda na primorskim aerodromima sezonskog karaktera.

Ukupan broj prispelih putnika u sedišta SR i SAP i po broju i po karakteristikama, u vremenu od 1970. do 1987.g. pokazuje iste tendencije kao i za primorska mesta. Međutim, na "čarter" prevoz odnosi se oko 15% od ukupno prispelih putnika što pokazuje da službena, poslovna i slična putovanja čine pretežan deo prevoza avionom u redovnom prevozu.

Pregled po primorskim aerodromima pokazuje da se vanredni "čarter" prevoz koristi sa 90 do 94% sem Dubrovnika gde je "čarter" prevoz zastupljen sa 80 do 82%.

Pregled po sedišta SR i SAP pokazuje da je "čarter" prevoz neujednačen. Npr. aerodrom Sarajevo je 1980. godine imao "čarter" prevoz 97% a od 1985. ga više nema. Titograd je imao "čarter" prevoz 1985. i 1986.g. sa 20% odnosno 38% a 1980. i 1987.g svih 100%. Zagreb ima "čarter" prevoz konstantno preko 17% a Beograd ispod 5%. Aerodrom Skopje posle 1980.g (95%) ima nagli pad broja putnika u "čarter" prevozu da bi 1987.g. imao 28%. Ljubljana, kao grad koji ima renomiranog "čarter" prevoznika—"Adria-airways", ima "čarter" prevoz od 53 do 57%.

Od prispelih putnika avionima u međunarodnom saobraćaju broj stranaca ima jednu relativnu konstantu u zavisnosti od aerodroma. Podaci odnose na primorske ili kontinentalne aerodrome. Ukupna poseta stranaca koji dolaze u našu zemlju kreće se od 63% do 63% ukupno prispelih putnika avionima. Kod primorskih mesta ovaj procenat je viši i kreće se od 90 do 92%. Za sedišta SR i SAP 37 do 40% od ukupnog broja prispelih putnika odnosi se na strance. Ovo pokazuje da sedišta SR i SAP, obzirom na mali broj putnika u "čarter" prevozu, posećuju stranci koji službeno dolaze, ali, pretežno, koriste linije redovnog prevoza.

Po aerodromima, procenat stranaca kod primorskih mesta se kreće od 75 do 90% na aerodromu Split, dok se kod ostalih primorskih aerodroma kreće od 90 do 97%.

Kod sedišta SR, od ukupno prispelih putnika, stranci čine kod aerodroma:

– Skopje 12 do 17% (1987 samo 5%)

Tablica 1. Ukupan promet putnika u međunarodnom saobraćaju na domaćim aerodromima

Prispeli putnici avionom				
God.	Ukupno 1)	Redovni saobraćaj	Vanredni saobraćaj	% u vanred. saobr.
Ukupno				
1970	699.398	335.279	364.119	52,1
1975	1.266.247	620.220	646.027	51,0
1980	1.364.512	722.398	642.114	47,1
1985	1.795.000	907.000	888.000	49,5
1986	1.931.484	1.000.005	931.479	48,2
1987	2.207.916	1.130.019	1.077.897	48,8
Primorska mesta				
1970	359.841	54.011	305.830	85,0
1975	574.173	75.969	498.204	86,8
1980	612.170	87.112	525.058	85,8
1985	856.951	107.255	749.696	87,5
1986	889.032	110.225	778.807	87,6
1987	1.005.287	125.790	879.497	87,5
Sedišta SR i SAP				
1970	336.512	281.268	55.244	16,4
1975	688.808	544.251	144.557	21,0
1980	768.824	629.500	139.324	18,1
1985	927.605	799.792	127.813	13,8
1986	1.002.245	889.780	112.465	11,2
1987	1.177.334	1.004.229	173.105	14,7

1) Podaci statistike turizma

2) Podaci statistike SSUP-a

- Sarajevo 16 do 20% (1985 čak 68%)
- Zagreb 24 do 48%
- Beograd 40 do 42%
- Ljubljana 47 do 79%, i
- Titograd 82 do 97% (1980 samo 12%)

Tablica 2. Ukupan promet putnika u međunarodnom saobraćaju na domaćim aerodromima – pregled po aerodromima

		Prispeli putnici avionima				
		Ukupno 1)	Redovni saobraćaj	Vanredni saobraćaj	% u van- red. saobr.	Od ukup- nog: % strana- naca 2)
		Primorska mesta				
Tivat	1980	38.842	—	38.842	100,0	94,9
	1985	87.796	5.992	81.804	93,2	95,6
	1986	95.345	8.478	86.867	91,1	94,9
	1987	98.399	5.395	93.004	94,5	93,2
Dubrovnik	1980	229.817	47.760	182.057	79,2	88,5
	1985	336.054	61.717	274.337	81,6	91,7
	1986	344.987	61.765	283.222	82,1	91,6
	1987	407.645	74.859	332.786	81,6	92,8
Pula	1980	173.443	9.258	164.185	94,7	99,0
	1985	218.215	18.702	199.513	91,4	93,7
	1986	227.985	19.958	208.027	91,2	94,0
	1987	245.135	21.142	223.993	91,4	93,9
Rijeka	1980	10.030	3.977	6.053	60,3	95,6
	1985	25.148	2.092	23.056	91,7	94,5
	1986	25.771	1.209	24.562	95,3	93,7
	1987	21.984	2.094	19.890	90,5	93,6
Split	1980	145.282	26.117	119.165	82,0	84,1
	1985	171.375	17.192	154.183	90,0	88,3
	1986	174.017	16.184	157.833	90,7	90,3
	1987	208.577	19.872	188.705	90,5	75,4
Zadar	1980	14.756	—	14.756	100,0	92,2
	1985	18.363	1.560	16.803	91,5	90,5
	1986	20.927	2.631	18.296	87,4	95,6
	1987	23.547	2.428	21.119	89,7	97,2
		Sedišta SR				
Sarajevo	1980	3.618	114	3.504	96,8	17,8
	1985	6.234	5.696	538	8,6	68,4
	1986	6.330	6.330	—	—	20,0
	1987	6.480	6.469	11	0,2	19,2
Titograd	1980	707	—	707	100,0	12,0
	1985	12.071	9.698	2.373	19,7	94,0
	1986	15.542	9.698	5.844	37,6	87,6
	1987	11.851	183	11.668	98,5	82,2
Zagreb	1980	311.841	256.909	54.932	17,6	32,5
	1985	262.772	206.163	56.609	21,5	24,8
	1986	288.573	237.164	51.409	17,8	24,0
	1987	310.997	257.491	53.506	17,2	27,6
Skopje	1980	2.953	149	2.804	95,0	12,5
	1985	12.916	12.785	131	1,0	14,1
	1986	12.806	12.798	8	0,1	12,0
	1987	17.753	12.798	4.955	27,9	4,9
Ljubljana	1980	80.773	35.691	45.082	55,8	68,1
	1985	88.725	41.574	47.151	53,1	79,1
	1986	97.178	45.061	52.117	53,6	79,0
	1987	127.180	54.452	72.728	57,2	71,2
Beograd	1980	368.932	336.637	32.295	8,8	36,1
	1985	544.887	523.876	21.011	3,9	39,9
	1986	581.816	578.729	3.087	0,5	42,8
	1987	703.073	672.836	30.237	4,3	41,8

1) Podaci Statistike turizma

2) Podaci Statistike SSUP-a

Za Jugoslaviju je karakterističan stalni porast ukupnog broja stranih turista, a samim tim i broja stranih turista prispelih vazдушnim saobraćajem, kako je dato u tabeli 3.

Posmatrajući period od 1970.g. zapaža se stalna tendencija povećanja broja stranih turista prispelih avionom u odnosu na ukupan broj stranih turista. Naime, u 1970.g. učešće stranih turista prispelih avionom iznosilo je oko 12%, a 1987.g. oko 17%. Po vrstama turističkih mesta (primorska mesta i središte SR i SAP) učešće stranih turista prispelih avionom u odnosu na ukupno je različito. U primorskim mestima u 1970.g. iznosi oko 14%, a u 1987.g. oko 44%. Ovo bi se moglo objasniti time da je veliki broj stranih turista u primorskim mestima iz susednih zemalja, koji su koristili druge vidove transporta a najviše privatne automobile.

U 1987.g. ukupan broj stranih turista iznosio je 8907 hiljada, od čega je u središtima SR i SAP boravilo oko 14%, a u primorskim mestima oko 64%. U isto vreme 1492 hiljade stranih turista prispelo je avionom, od čega 36% u središta SR i SAP, a oko 63% u primorska turistička mesta.

Tablica 4. Strani turisti u SFRJ – pregled po aerodromima

		Doputovali strani turisti (u hilj.) 1)	Doputovali strani turis- ti avionima (u hilj.) 2)
Primorska mesta			
Dubrovnik	1980	188	218
	1985	387	323
	1986	356	329
	1987	406	396
Pula	1980	76	141
	1985	103	222
	1986	119	227
	1987	124	250
Rijeka	1980	71	11
	1985	115	25
	1986	101	26
	1987	94	23
Split	1980	74	143
	1985	84	170
	1986	84	163
	1987	86	162
Zadar	1980	96	16
	1985	104	17
	1986	112	21
	1987	122	19
Sedišta SR i pokrajina			
Sarajevo	1980	66	1,2
	1985	93	5,5
	1986	94	1,4
	1987	91	1,8
Titograd	1980	21	0,3
	1985	20	13
	1986	16	13
	1987	15	10
Zagreb	1980	298	168
	1985	349	118
	1986	316	114
	1987	372	150
Skopje	1980	114	0,4
	1985	125	0,4
	1986	115	0,4
	1987	115	0,2
Ljubljana	1980	145	76
	1985	157	102
	1986	150	111
	1987	163	109
Beograd	1980	420	162
	1985	404	198
	1986	402	231
	1987	430	262

1) Podaci Statistike turizma

2) Podaci Statistike SSUP-a

Tablica 3. Strani turisti u SFRJ

	Strani turisti u hiljadama						Učešće stranih turista prispelih avionom u ukupnom broju stranih turista		
	Ukupno 1)	Od ukupnog:		Prispeli avionom	Od toga		Ukupno	Sedišta SR i SAP	Primorska mesta
		Sedišta SR i SAP	Primorska mesta		Sedišta SR i SAP	Primorska mesta			
1970	4.748	993	2.604	593	217	374	12,5	21,8	14,4
1975	5.835	1.095	3.277	1.036	471	562	17,8	43,0	17,1
1980	6.410	1.102	3.718	985	407	569	15,4	36,9	15,3
1985	8.436	1.187	5.347	1.298	438	849	15,3	36,9	15,9
1986	8.464	1.127	5.412	1.349	471	861	15,9	41,8	15,9
1987	8.907	1.217	5.657	1.492	534	934	16,8	43,9	16,5

1) Podaci Statistike turizma

2) Podaci Statistike SSUP-a

Pri analizi podataka po turističkim mestima, odnosno po aerodromima, treba imati u vidu da se podaci po turističkim mestima odnose na registrovane turiste u tim mestima, a podaci o prispelim putnicima (turistima) odnose se na putnike koji su samo doputovali. Njihovo krajnje mesto boravka nije poznato. Navedeni podaci pokazuju koliko pojedini aerodromi "opslužuju" samo mesto u turističkom smislu, a istovremeno i celi region koji gravitira aerodromu.

Aerodrom Dubrovnik posećuje skoro isti broj stranih turista koliko ih doputuje avionom.

Aerodrom Pula, prema navedenim podacima, "opslužuje" celi region (Istra) jer više putnika doputuje avionima nego što boravi u samom mestu. Isti komentar važi i za aerodrom Split. Međutim, kod ostalih aerodroma doputovali strani turisti su samo deo ukupne populacije turista koji posećuju istoimena mesta. Naši državljani doputovali iz inozemstva nisu uzeti u obzir u ovoj analizi.

Na kraju treba naglasiti da domet ove analize treba sagledati u svetlu činjenica da su uporedno dati podaci iz tri izvora kod kojih svaki ponaosob ima ograničenja u odnosu na druga dva, te u tom smislu treba interpretirati podatke. Kombinacijom ova tri izvora podataka bliže se sagledavaju saobraćajna i turistička kretanja u Jugoslaviji i nude se potrebni podaci za intervencije na oba sektora.

SUMMARY

SHARE OF PASSENGER CHARTER FLIGHTS IN TOURIST TRAVEL VOLUMES IN THE SFR OF YUGOSLAVIA

This paper deals with a review of the share of charter flights by years and by airports on the basis of statistical follow-up. There is a permanent tendency on an increasing number of foreign tourists flying charter airlines as compared to their overall number. Comparative data have been based on three different sources while the combination of the three sources of information should serve in the process of reviewing and drawing conclusions on transport and tourist trends in the SFR of Yugoslavia and as a basis for intervention in both sectors or segments.